

HIV negative partner. If the HIV negative woman will be infected, it means that there will be a risk of contamination for her child too.

The great attention in this article is paid to the normative legal base of the discordant families' activity. In the Criminal code of Ukraine there is a description of responsibilities for conscious infection of other person. In the legislation of Ukraine "About countermeasures for spread of diseases, caused by human immunodeficiency virus (HIV). Legal and social protection of HIV positive people" there are rights and responsibilities for discordant HIV families.

Key words: discordant families, HIV, disclosure of HIV status.

Отримано 9.04.2015 р.

УДК 37.013.43:364.46

О. І. Данилюк
elena.daniluyk@mail.ru

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ЯК КОМПОНЕНТА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ІНСПЕКТОРА

Данилюк О. І. Соціально-економічна компетентність – як компонента фахової підготовки майбутнього соціального інспектора. В статті доведено актуальність досліджуваної проблеми, а саме соціально-економічної компетентності як складової фахової підготовки майбутнього соціального інспектора за спеціальністю «Соціальна допомога» галузі знань «Соціальне забезпечення». Здійснено теоретичний аналіз наукових підходів та обґрунтовано теоретичну сутність категорій «компетентність» та «економічна компетентність». Результати аналізу основних підходів науковців щодо визначення вищезазначених категорій, дають підстави констатувати, що на сьогодні в науковій літературі не існує єдиного трактування цих понять і, відмінність підходів до їх тлумачення обумовлена особливостями діяльності фахівців різних професійних сфер.

Розкрито значення і місце соціально-економічної компетентності та підготовки у фаховій підготовці майбутніх соціальних інспекторів. На основі аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки фахівця за спеціальністю «Соціальна допомога», галузі знань «Соціальне забезпечення» освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» Кам'янець-

Подільського національного університету імені Івана Огієнка, майбутньої професійної діяльності, напрямків євроінтеграційного курсу держави виокремлено та обґрунтовано низку основних особливостей соціально-економічної підготовки майбутніх соціальних інспекторів.

Зокрема, проведений аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики на наявність у ній тих чи інших соціально-економічних питань свідчить про достатню кількість вимог, пов'язаних з соціально-економічною діяльністю соціального інспектора.

Аналіз майбутньої професійної діяльності соціальних інспекторів вказує на її прямий зв'язок з елементами економічної діяльності у соціальному забезпеченні.

Процес європейської інтеграції все суттєвіше впливає на всі сфери життя держави. Україна чітко визначила орієнтири входження у європейський простір та здійснюватиме реформування системи соціального забезпечення у контексті європейських вимог.

Проведено структурний аналіз соціально-економічної підготовки в КПНУ імені Івана Огієнка дав можливість виокремити і обґрунтувати її основні складові при підготовці соціального інспектора.

Ключові слова: компетентність, економічна компетентність, професійна підготовка, соціальний інспектор, соціально-економічна підготовка, освітньо-кваліфікаційна характеристика.

Данилюк Е. И. Социально-экономическая компетентность — как компонента будущей профессиональной подготовки социального инспектора. В статье доказана актуальность проблемы социально-экономической компетентности как компоненты профессиональной подготовки будущих социальных инспекторов по специальности «Социальная помощь» области знаний «Социальное обеспечение». Осуществлен теоретический анализ научных подходов и обосновано теоретическое содержание понятий «компетентность» и «экономическая компетентность». Результаты проведенного анализа научных подходов относительно определения вышеуказанных категорий, дают основания констатировать, что в научной литературе отсутствует единое определение этих понятий, и, отличие подходов к их определению обусловлено особенностями трудовой деятельности специалистов разных профессий.

Раскрыто роль и место социально-экономической компетентности и подготовки в профессиональной подготовке будущих социальных инспекторов. Проанализировав образовательно-квалификационную характеристику подготовки специалиста по специальности «Социальная помощь» области знаний «Социальное обеспечение» образовательно-квалификационного уровня «специалист», будущую профессиональную

деятельность, евроинтеграционный курс страны, выделено и обосновано ряд особенностей социально-экономической подготовки будущих социальных инспекторов.

Анализ будущей профессиональной деятельности социальных инспекторов указал на ее прямую взаимосвязь с элементами экономической деятельности в социальном обеспечении.

С помощью структурного анализа социально-экономической подготовки в КПНУ дал возможность выделить ее основные компоненты при подготовке социального инспектора.

Ключевые слова: компетентность, экономическая компетентность, профессиональная подготовка, социальный инспектор, социально-экономическая подготовка, квалификационная характеристика.

Постановка проблеми. Аналізуючи діяльність інституцій соціальної роботи в Україні, слід зазначити, що вони є важливою ланкою в системі соціального управління суспільством і розвиваються, реформуються у нерозривному зв'язку з політичними, економічними, власне соціальними процесами. Нині справа соціального захисту в Україні перебуває у стадії реформування і розвитку, ведуться пошуки її оптимальної структури, провідних напрямів діяльності. Призначення соціальної роботи полягає в тому, щоб за допомогою нормативно-правових, економічних, фінансових, соціально-психологічних засобів здійснювати підтримку і допомогу соціально вразливих груп населення.

На сьогодні стає все більш зрозумілим, що лише професіонали можуть забезпечити вихід суспільства з глибокої соціально-економічної кризи. Ефективне функціонування всіх державних та суспільних структур значною мірою залежить від рівня фахової підготовки працівників до роботи в установах та організаціях певного спрямування. Виявом такої готовності є сформованість у майбутніх соціальних інспекторів професійної компетентності, у структурі якої пріоритетне місце відводиться економічній складовій. А відтак не менш важливим є питання економічної підготовки спеціалістів до роботи в закладах системи соціального захисту.

Актуальність теми посилює і той факт, що на сьогоднішній день на функціонування бюджетних організацій негативний вплив мають такі чинники, як незадовільний стан фінансування, тимчасове припинення виплат та перерахунків деяких видів допомоги, збільшення кількості клієнтів.

Аналіз останніх досліджень. Проведений аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок про зростання ролі вищої соціально-економічної підготовки майбутніх фахівців, що зумовлене проблемами переходу до ринкової економіки. Розробці

проблем вищої соціально-економічної підготовки у вітчизняній науці присвятили свою увагу такі вчені, як Ю.В. Николенко, Н. Ничкало, Г.К. Селевко, В.В. Ягупов, Г.А.Дмитренко, Т.І. Бурлаєнко та ін.

Незважаючи на ряд проведених досліджень, які розкривають особливості соціально-економічної підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів у ВНЗ, наукових праць, присвячених питанням соціально-економічної підготовки спеціалістів з напрямку «Соціальна допомога» немає, що і зумовило постановку мети статті – дослідити й обґрунтувати зміст основних особливостей соціально-економічної підготовки майбутніх соціальних інспекторів з напрямку підготовки «Соціальна допомога» галузі знань «Соціальне забезпечення», яка є складовою їх професійної підготовки; уточнити сутність та структуру економічної компетентності майбутнього соціального інспектора.

Результати теоретичного аналізу. Освітній рівень працівника безпосередньо залежить від обсягу знань, отриманих ним у процесі освіти. Тому кількість часу та наповнення змісту підготовки фахівців є однією з ключових методологічних проблем сучасної професійної освіти. Для розвитку трудового потенціалу має значення формування способу економічного мислення економічної грамотності та економічної культури. Розуміння економічних проблем сучасності видається важливим для підготовки фахівців будь-якого напрямку і рівня. Особливо це стосується професійних якостей фахівця в галузі соціального забезпечення. Економічна освіта є запорукою його професійної компетенції, здібностей, умінь і навичок. Саме соціально-економічна підготовка є однією із складових теоретичного фундаменту формування системи управлінських знань [1].

Соціально-економічна підготовка фахівця в період економічної, політичної та соціальної криз охоплює дуже широке коло питань.

Проаналізувавши основні підходи науковців до визначення понять «компетентність», «економічна компетентність», зазначимо, що на сьогодні в науковій літературі не існує єдиного трактування цих категорій.

Н. Ничкало зазначає, що компетентність — це не лише професійні знання, навички та досвід у спеціальності, але й ставлення до справи, здатність ефективно використовувати знання та вміння, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці у конкретній робочій ситуації [2, с. 96]. Як інтегральну якість особистості, яка виявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, набутих в процесі навчання та соціалізації й зорієнтованих на самостійну та та успішну участь у діяльності, визначає компетентність Г. Селевко [3, с. 139]. В. Ягупов ототожнює компетентність з підготовленістю до здійснення певної професійної діяльності і наявністю професійно важливих якостей фахівця, що сприяють цій діяльності [4, с. 6].

Аналогічний підхід щодо визначення компетентності як сукупності знань та вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію і у С. Гончаренка [6, с. 149]. І як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці, трактується компетентність у державних освітніх стандартах.

Щодо економічної компетентності, то під «економічною компетентністю» Г. Дмитренко розуміє сукупність економічних знань та практичних умінь, досвіду, економічної культури і мислення, наявність стійкої потреби й інтересу до професійної компетентності [5, с. 87].

Здійснюючи професійну діяльність, соціальний інспектор виконує різні види соціально-економічної діяльності, й, відповідно виконує певні функції: менеджерську, фінансову, в процесі кар'єрного зростання — кадрову.

У контексті професійної підготовки майбутніх соціальних інспекторів соціально-економічна підготовка в Кам'янець-Подільському національному університеті ім. Івана Огієнка передбачає розуміння ними закономірностей формування та розвитку економічних процесів на макро- та макрорівнях, у взаємозв'язку з розвитком політичних та інших суспільних процесів.

У КПНУ відповідна підготовка охоплює ряд дисциплін, які формують сучасний світогляд і зумовлюють потребу в постійному оновленні соціально-економічних знань, умінь та навичок та забезпечують комплексне вивчення закономірностей економічної та соціальної сфери суспільства.

Звичайно зміст соціально-економічної підготовки у вищих навчальних закладах є однаковим, проте у КПНУ ім. І. Огієнка при підготовці соціального інспектора він має свій контекст, обумовлений певними особливостями.

По-перше, особливості, пов'язані з вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Згідно освітньо-кваліфікаційної характеристики існує ряд акцентів на використання у майбутній професійній діяльності низки економічних і соціальних питань.

Спеціаліст з соціальної допомоги («соціальний інспектор») повинен знати:

основні напрямки регулювання ринку праці, зайнятості та умов праці;

сутність, призначення та зміст державної служби в суспільно-політичній і соціально-економічній системах держави;

основні поняття соціального маркетингу, принципи соціальної відповідальності і компетентності, технології маркетингу і маркетингових інновацій в соціальній сфері;

фактори маркетингового середовища і їх класифікацію;

варіанти організації управління маркетинговою діяльністю організацій соціальної сфери;

організаційний менеджмент як складову державного управління

сутність адресних соціальних допомог малозабезпеченим верствам населення;

нормативно-правову базу щодо забезпечення населення субсидіями;

концепцію витрат і вигод у проектному аналізі та цінність грошей у часі;

стандартні фінансові критерії прийняття рішень;

особливості проведення динамічного і маркетингового аналізу проекту.

Аналогічно майбутній соціальний інспектор повинен володіти наступними вміннями:

аналізувати внутрішнє і зовнішнє маркетингове середовище організацій соціальної сфери;

планувати маркетингову діяльність державних і муніципальних закладів;

нараховувати адресні соціальні допомоги;

проводити динамічний аналіз беззбитковості проекту;

здійснювати аудит комплексу передбаченим чинним законодавством пільг, соціальних виплат і соціальних послуг у розрізі основних категорій пільговиків;

проаналізувати показники фінансування сфери соціального захисту та соціального забезпечення за рахунок державного і місцевого бюджетів, а також державних цільових позабюджетних фондів;

запропонувати методи оптимізації функціонування та фінансування сфери соціального захисту та соціального забезпечення в Україні.

Отже, проведений аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики на наявність у ній соціально-економічних компетенцій свідчить про те, що до професійної діяльності майбутнього соціального інспектора ставиться високий рівень вимог щодо володіння соціально-економічними знаннями та вміннями.

У Кам'янець-Подільському національному університеті ім. Івана Огієнка майбутні соціальні інспектори оволодівають відповідними знаннями та вміннями під час вивчення наступних дисциплін: «Економічна теорія», «Менеджмент соціальної роботи», «Аудит у соціальному забезпеченні», «Фінансовий менеджмент у соціальному забезпеченні», «Управління людськими ресурсами», «Види, способи

надання та звітність соціальних послуг», «Методи нарахування соціальних виплат» та проходження соціально-управлінської практики.

Підсумовуючи, можна констатувати про достатню кількість професійно-економічних дисциплін при підготовці соціального інспектора.

По-друге, особливість, пов'язана з майбутньою професійною діяльністю соціальних інспекторів. Суть якої полягає в тому, що всі випускники КПНУ спеціальності «Соціальна допомога» галузі знань «Соціальне забезпечення» розпочинатимуть свою діяльність у бюджетних організаціях, негативний вплив на які мають такі чинники, як незадовільний стан фінансування, брак капітальних видатків для оновлення матеріально-технічної бази бюджетних закладів, обмеженість джерел формування фінансових ресурсів та жорстка регламентація напрямків їх використання. Вирішення зазначених проблем значною мірою залежить від ефективності побудови і реалізації управління бюджетною установою, функціонування якої має свої відмінності, обумовлені неприбутковою природою бюджетної сфери, особливостями джерел мобілізації та порядку розподілу грошових коштів. Здійснюючи професійну діяльність, соціальний інспектор виконує різні види економічної діяльності: працює з фінансовою документацією, займається плануванням, організацією і контролем фінансово-економічної діяльності, проводить її аналіз, керує персоналом, що потребує розвитку соціально-економічної компетентності як складової при підготовці майбутніх соціальних інспекторів.

Отже, аналіз особливості майбутньої професійної діяльності соціальних інспекторів вказує на її прямий зв'язок з елементами економічної діяльності різних соціальних служб, підрозділів управлінь та департаментів. Тому соціально-економічна підготовка майбутнього соціального інспектора має на меті підготовку до керівництва службами підрозділами на рівні середньої ланки, яка реалізовується під час вивчення дисциплін «Менеджмент соціальної роботи», «Управління людськими ресурсами».

Ще одна особливість пов'язана з євроінтеграційним курсом держави, що накладає відбиток на професійну підготовку майбутніх соціальних інспекторів. Україна, визначивши орієнтири входження у європейський простір, здійснюватиме модернізацію системи призначення та способів надання соціальної допомоги та соціальних послуг у контексті європейських вимог. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, здійснюючи підготовку, перепідготовку за відповідними спеціальностями та освітньо-кваліфікаційними рівнями, не може залишатися осторонь євро інтеграційних процесів, запроваджує нову філософію освітньої діяльності, яка стосується і соціально-економічної підготовки.

Структурний аналіз соціально-економічної підготовки майбутнього

соціального інспектора в КПНУ дає можливість визначити її основні складові:

економічна грамотність як система економічних знань. Умій і навичок;

економічне мислення, що відображає економіку всебічно, цілісно, з урахуванням соціальних орієнтирів. Соціально-економічна підготовка має за мету підготовку фахівців із сучасним світоглядом, професійними знаннями інноваційного характеру, умінням їх практичного використання при розв'язанні економічних та соціальних проблем на базі постійної самоосвіти;

формування загальноекономічного мислення є складовою ширшої проблеми соціально-економічної підготовки майбутніх соціальних інспекторів, що, у свою чергу, є частиною системи цілеспрямованого впливу суспільства на людину з метою формування в неї гуманістичного світогляду, розвинутого економічного мислення. Сутністю соціально-економічної підготовки, її метою і головним завданням є формування зрілої економічної свідомості;

загальноекономічна свідомість, яка включає формування високого рівня працьовитості, професійної майстерності, виробничих навичок і умій, розуміння соціально-економічних аспектів різних сфер діяльності.

Таким чином, на сьогодні елементам змісту соціально-економічної підготовки майбутнього соціального інспектора притаманний фрагментарний, недостатньо скоординований характер та відсутність цілісної системи. Нерівномірно розподілені в змісті економічної підготовки пізнавальні, нормативні, практично-діяльнісні компоненти.

Тому, вдосконалюючи зміст соціально-економічної підготовки, слід запроваджувати нові форми, прийоми та методи економічної самоосвіти майбутнього фахівця, з метою формування високого рівня економічної компетентності; слід ураховувати вимоги Концепції розвитку економічної освіти і науки України [7].

Висновки. Отже, метою соціально-економічної підготовки є розвиток і використання економічних знань та умій для формування творчого висококваліфікованого спеціаліста. Аналіз змісту соціально-економічної підготовки у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка дав можливість визначити його специфічні особливості, обумовлені різними факторами.

Перспектива подальших досліджень у даному напрямку. Проблема розвитку соціально-економічної компетентності як складової фахової підготовки майбутніх соціальних інспекторів в КПНУ ім. І. Огієнка, а також формування її відповідного рівня можуть бути об'єктом наступних наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Николенко Ю. Новый учебник по основам экономической теории /

- Ю.Николенко, А. Демкивский // Экономика Украины. – 1994. – 7 (июль). – С. 93-94.
2. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
 3. Селевко, Г. К. Компетентности и их классификация / Г. К. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138-143.
 4. Ягупов, В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун. – К.: Наукові записки, 2007. – Т.71 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 3-8.
 5. Професійна освіта : словник : [навч. посіб.] / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
 6. Дмитренко, Г. А. Економічна компетентність в системі післядипломної педагогічної освіти: навч. посіб. / за ред. Г. А. Дмитренка. – К.: ЦППО, 2008. – 125 с.
 7. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Освіта України. – 2004. – № 6. – С. 4-5.
 8. Бурлаєнко, Т. І. Зміст і структура економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти як необхідна вимога часу [Електронний ресурс] / Т.І.Бурлаєнко // Теорія та методика управління освітою: електронне наукове фахове видання. – грудень 2011. – Вип. 7. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/7/2.pdf>. – Назва з екрану.
 9. Бурлаєнко, Т. І. Зміст і структура економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти як необхідна вимога часу [Електронний ресурс] / Т.І.Бурлаєнко //Теорія та методика управління освітою: електронне наукове фахове видання. – грудень 2011. – Вип. 7. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/7/2.pdf>. – Назва з екрану.

Spysok vykorystanyh dzherel

- 1.Nikolenko Ju. Novyj uchebnik po osnovam jekonomicheskoy teorii / Ju. Nikolenko, A. Demkivskij // Jekonomika Ukrainy. – 1994. – 7 (ijul). – S. 93-94.
- 2.Derzhavni standarti profesijnoї osviti: teorija i metodika : monografija / za red. N. G. Nichkalo. – Hmel'nic'kij : TUP, 2002. – 334 s.
- 3.Selevko, G. K. Kompetentnosti i ih klassifikacija / G. K. Selevko //Narodnoe obrazovanie. – 2004. – № 4. – S. 138–143.
- 4.Jagupov, V. V. Kompetentnisnij pidhid do pidgotovki fahivciv u sistemi vishhoї osviti / V. V. Jagupov, V. I. Svistun. – K.: Naukovi zapiski, 2007. – T. 71: Pedagogichni, psihologichni nauki ta social'na robota. – S. 3-8.
- 5.Profesijna osvita : slovnik : [navch. posib.] / uklad. S. U. Goncharenko ta in. ; za red. N. G. Nichkalo. – K. : Vishha shkola, 2000. – 380 s.
- 6.Dmitrenko, G. A. Ekonomichna kompetentnist' v sistemi pisljadiplomnoї pedagogichnoї osviti : navch. posib. / za red. G. A. Dmitrenka. – K.: CIPPO, 2008. – 125 s.

7. Koncepcija rozvitku ekonomichnoï osviti v Ukraïni // Osvita Ukraïni. – 2004. – № 6. – S. 4-5.
8. Burlaenko, T. I. Zmist i struktura ekonomichnoï kompetentnosti majbutnih menedzheriv osviti jak neobhidna vimoga chasu [Elektronnij resurs] / T.I.Burlaenko // Teorija ta metodika upravlinnja osvitoju : elektronne naukove fahove vidannja. – gruden' 2011. – Vipusk 7. – Rezhim dostupu: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/7/2.pdf>. – Nazva z ekranu.
9. Burlaenko, T. I. Zmist i struktura ekonomichnoï kompetentnosti majbutnih menedzheriv osviti jak neobhidna vimoga chasu [Elektronnij resurs] / T.I.Burlaenko // Teorija ta metodika upravlinnja osvitoju : elektronne naukove fahove vidannja. – gruden' 2011. – Vip. 7. – Rezhim dostupu: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/7/2.pdf>. – Nazva z ekranu.

Danilyuk O. I. Social and economic competence – as a component of future vocational training of the social inspector. In the article "Social security" is proved the relevance of the investigated problem that is social and economic competence as components of vocational training of future social inspector in "The social assistance" in the field of "Social security" knowledge. The theoretical analysis of scientific approaches is carried out and the theoretical content of the concepts "competence" and "economic competence" is proved. Results of the analysis of the basic scientific approaches concerning determination of the above categories, give grounds to note that today in scientific literature there is no uniform interpretation of these concepts, and, difference in approaches to their definition is caused by the peculiarities of specialists' work of various professional fields.

The role and place of socio-economic competence and preparation in vocational training of future social inspectors are clarified. On the basis of educational and qualification characteristic of the expert's training in "The social help" in the field of knowledge "Social security" of the educational qualification of "specialist" Kamenetz-Podolsk National University of Ivan Ogienko, future professional activity, an eurointegration course of the country, is allocated and proved a number of main social and economic training features of future social inspectors.

Analysis of the future professional activity of social inspectors indicates its direct relationship with the elements of economic activity in the Social Security Act.

The structural analysis of socio-economic preparation in KPNU of Ivan Ogienko gave the chance to allocate its main components in the preparation of social inspector.

Key words: competence, economic competence, vocational training, social inspector, social and economic preparation, educational qualification characteristic.

Отримано 21.04.2015 р.